

KRITICKÉ LÍSTKY

zpravodaj pro přátele
Kritického myšlení

leden 2021

16

Vydalo Kritické myšlení, z. s.

INSPIRACE DO VÝUKY

Sísův tajuplný ostrov Komodo
Kluk odnikud

ZAJÍMAVOSTI

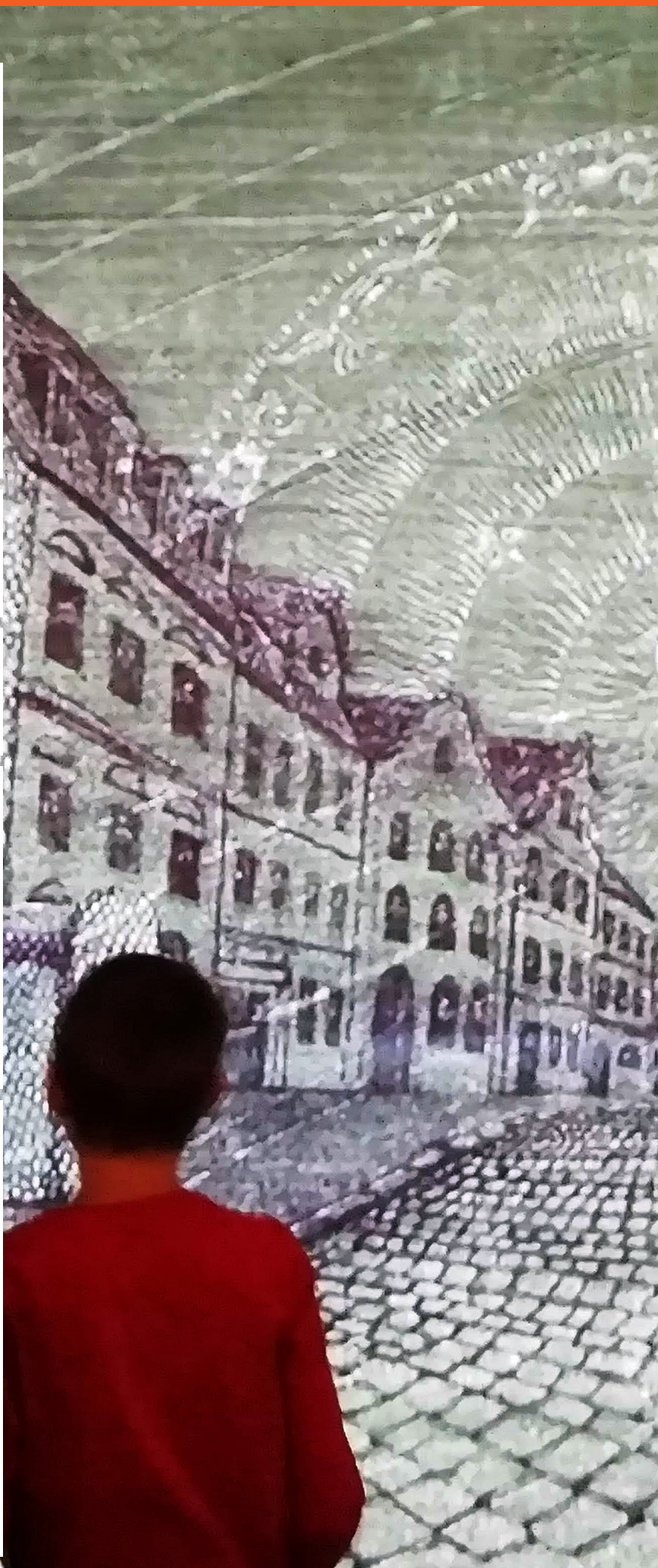
Pandemické (velice subjektivní) okénko
Novinky z Nakladatelství Šafrán

DO KNIHOVNY

Hoření: *Kéž by!*
Mrázová, Prošková:
Velké ženy z malé země
Král: *Vynálezárium*
Dvořák: *Bydlíme*
Bártová, Nováková, Sedláková:
Všechno o vejci
Daywalt: *Den, kdy se voskovky vrátily domů*

Milí čtenáři,
přinášíme vám další číslo *Kritických lístků*. Mnoho se v *Kritickém myšlení* událo od chvíle, kdy jsme publikovali předešlé číslo. Přestěhovali jsme se z Nuslí do Karlína a ve stejnou dobu nás postihla koronavirová krize. Začali jsme přemýšlet o nabídce webinářů a na podzim jsme už nabídli první z nich. Do budoucna bychom rádi udrželi obojí – webináře i prezenční semináře a kurzy. Také se nám podařilo uvést do provozu nové webové stránky. Nabízejí spoustu textů a lekcí i inspiraci do výuky. V létě jsme se také dočkali nového *Sborníku lekcí*, do nějž přispěli mnozí učitelé a lektori RWCT. A novou ředitelkou *Kritického myšlení* se stala Květa Krüger. Katka Šafránková zůstává členkou nejužšího vedení. Dvě je víc než jedna, proto se můžete těšit na novou dávku energie a nápadů!

Děkujeme za vaši přízeň!
Květa Krüger a Katka Šafránková

Sísův tajuplný ostrov Komodo

Květa Krüger,
pedagogická
konzultantka
v ZŠ Trnka, Dobříš

Knihy Petra Síse jsou oceňované, esteticky působivé, promyšlené. Navíc se v nich autor mnohdy vrací do své domoviny a přináší témata ryze česká (*Zed', Tři zlaté klíče*). V jiných se věnuje látkám všeobecně lidským (*Robinson, Madlenka*). Lze s nimi ale pracovat ve výuce? Je možné je číst s dětmi ve škole?

Přinášíme vám ukázkou, která dokládá, že je to nejen možné, ale i velmi obohacující. Práci s knížkou *Komodo* jsme si vyzkoušely obě a můžeme sdílet své postřehy. Nabízíme vám ji také pro vaše děti.

Proč jsme se rozhodly pro knihu Komodo?

Květa: Knihy Petra Síse se mi líbí, mám jich několik. Užívám si jeho kresby, příběhy a také témata, která otevírá. Když jeho knihy čtu, říkám si, jestli by se mi podařilo vymyslet nějakou lekci pro děti... Připadá mi, že se Sísovými knihami je to trochu obtížnější. Vypadají, že jsou určené dětem, ale zpřístupnit je dětskému čtenáři podle mě stojí víc přemýšlení.

U knihy *Komodo* to bylo jiné – začalo mě to napadat okamžitě. Lekci jsem provedla dvě třídy **prvnáků** a jedny **čtvrtáky** a pokaždé to byl úspěch.

Markéta: Na počátku byla kniha *Zed'*, která moji třídu **čtvrtáků** provázela listopadovým výročním sametové revoluce. Zkoumali jsme téma svobody a nesvobody a já jsem byla nadšená z toho, co všechno mí čtvrtáci dokážou vyčíst z ilustrací. Viděla jsem, jak je pro ně tvorba Petra Síse lákavá a inspirativní, a tak jsem se rozhodla ponořit se do jeho díla hlouběji. Naplánovali jsme si návštěvu výstavy v pražské galerii DOX a následující měsíc jsme se zabývali jeho tvorbou. První lekce byla seznamovací. Děti dostaly okopírované obrázky z jeho knih a snažily se přijít na to, ke kterému dílu patří. Pak ve skupinách zkoumaly jednotlivé knihy, přemýšlely, o čem asi budou, a vybíraly obrázek, který je nejvíc zaujal. Své bádání pak prezentovaly ostatním.

Pro další lekci jsem zvolila knihu *Komodo*. Využila jsem podklady, které připravila Květa.

Co jsme si přichystaly před hodinou?

Květa: ITC tabuli, naskenované obrázky z knihy *Komodo* připravené k projekci, kopie několika obrázků z knížky pro každou dvojici žáků, kopie dvoustrany s textem pro každé dítě a publikaci *Komodo*.

Markéta: Podklady ke knize (viz výše) a kopie obrázků z jiných Sísových knih.

Jaké cíle jsme si stanovily? Kolik času nám lekce zabrala?

Květa: Cíle, které jsem pro naši práci stanovila, se týkaly využívání ilustrací v knize a porozumění textu pomocí metody řízeného čtení.

Žáci...

- ▶ na základě obrázků předvídají děj
- ▶ po dočtení všichni porovnají svou předpověď s textem
- ▶ na bázi obrázků a textu vysuzují, co je v nich obsaženo pouze implicitně, a díky tomu do hloubky prozkoumají příběh
- ▶ vytvářejí souvislosti mezi textem a svým životem

Lekce zabere ideálně 60 minut, ale lze ji zvládnout i v jedné vyučovací hodině (jen je třeba diskusi ve třídě citlivě řídit, protože je nutné hlídat čas).

Markéta: Vedle cílů, které se shodují s Květinými, jsem se zaměřila i na informace o varanu komodském. Proto jsem využila dvě vyučovací hodiny.

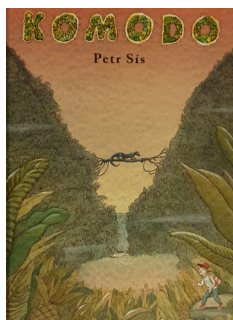
Jak jsme práci s knihou zahájily? Jakou evokační aktivitu jsme zvolily?

Květa: Děti jsem rozdělila do dvojic či trojic a jejich úkolem bylo si prohlédnout obrázky z knihy *Komodo*. Děti si měly nejprve říct, co na obrázcích vidí, a poté i to, jak mohou slova navzájem souviset. Pokud některou dvojici nad obrázky napadal příběh, mohly ho děti ve dvojici společně vymyslet.

Zadání jsem napsala také na tabuli...

Markéta Svobodová,
učitelka v ZŠ Trnka

1. *Pojmenujte, co na obrázku vidíte.*
(Poznámka: Učitel s jinými obrázky modeluje dětem, co od nich očekává.)
2. *Jak mohou obrázky navzájem souviset? Zkusí podle nich některá dvojice vymyslet příběh?*

Po několika minutách jsem spojila dvojice ve čtveřice a navzájem si týmy měly říci, co vymyslely.

Před čtením knihy jsem zadala dětem tento čtenářský úkol:

- *Sleduj hlavního hrdinu knížky a přemýšlej, v čem bys jednala stejně a v čem jinak než tato postava. Proč?*

(Na prvních dvou stranách je několikrát hlavní postava zobrazena. Dětem jsem kluka Péťu ukázala a řekla jsem jim, že je to hlavní postava příběhu, která nás bude celou knihou provázet. Poprosila jsem je, aby si všimaly, co dělá, nad čím přemýšlí, jestli se z něčeho v knize bude radovat, nebo se něčeho bojí...)

Markéta: Na předešlé hodiny jsme s žáky navázali tím, že jsem se jich zeptala, se kterými knihami Petra Síse jsme už pracovali. Postupně jsem publikace „vykouzlila“ ze zakrytého košíku.

Pak jsem promítla jeden obrázek z knihy *Komodo* – děti přemýšlely, jestli by mohl být z některé z těch, které už znaly. Snadno odhalily, že ne. Poté jsem si s dětmi sedla na koberec a vysvětlila jim úvodní aktivitu. Děti měly pracovat podobně jako u Květy, jen ve větších skupinkách (3–4 žáci). I pro čtvrtáky bylo důležité modelování. Vybrala jsem čtyři ilustrace z jiné knihy a popsala jsem několik variant, jak by se příběh mohl vyvíjet.

Po skončení skupinové práce mohly děti do pracovního listu individuálně zaznamenat buď začátek svého příběhu, nebo nástin dějové linky. Přály si, abych jejich zápisy přečetla, a ony mohly hádat, kdo je autorem.

Jak probíhala fáze uvědomění si významu informací?

Květa a Markéta: Příběh jsme dětem předčítaly a využily jsme metodu *řízeného čtení*. Začaly jsme číst na čtvrté straně (stránky nejsou v knize číslovány):

Na školních fotografiích mě poznáte jednoduše podle trička s drakem.

- *Dokážete malého Péťu na obrázku najít?*

Vždycky jsem zbožňoval draky, co si pamatuju.

Prohlédněte si ve dvojicích dobře tuto ilustraci a zkuste si spolu říct, které draky má Péťa asi na mysli.

Najděte každý v obrázku alespoň pět draků a někomu ze třídy je ukažte.

Moji rodiče se jednou rozhodli, že mě tedy vezmou do Indonésie. Na ostrově Komoda totiž žijí opravdoví draci.

V letadle jsem si znovu přečetl svoji starou knížku o komodských dracích.

Nyní si děti samy přečtou cokoli, co na nako-pírované dvoustraně z knihy zvládnou. Omezily jsme je pouze časem. Nechaly jsme jim na vlastní čtení 5 až 7 minut.

Poznámka: Dvojstranu je hezké vystříhnout a předat dětem jako knížku. Dárek, který jim zůstane, aby o komodském draku mohly někomu doma také číst.

Měl jsem přesnou představu, jaké to bude.

- *Dokážeme z ilustrace vysoudit, co si Péťa představuje? Co si myslí, že se mu na ostrově Komodo stane?*

Přistáli jsme na Bali a prohlédli si několik památek.

Díváme se na další ilustraci...

- ▶ Ukažte spolužákovi, co na obrázku vidíte. Kde je letiště? Kde je přístav: Kolik památek tu asi je?
- ▶ Udělal už Pěť něco, co bys udělal stejně jako on? Stalo se Pěťovi něco, co už se stalo třeba i tobě?

Další den jsme se nalodili a vypluli směr Komodo.

- ▶ Co se dá z tohoto obrázku vysoudit?

Poznámka: Dětem velmi pomohlo, když jsme modelovaly, jak mohou úkol splnit – např.: Vidím, že k ostrovu pluje více lodí. Asi je ostrov oblíbený.

Prvnáci mimo jiné říkali: K ostrovu plují různé velké lodě, ale možná všechny u ostrova nepřistanou a poplují dál. – Ostrov je velmi

zelený, určitě tam roste mnoho zajímavých rostlin. – Pokud všechny lodě plují na tento ostrov, kde přistanou, když ostrov nemá žádný velký přístav? – K ostrovu plují nejen lodě, ale i ponorka.

Představoval jsem si to úplně jinak.

- ▶ Co tím Pěť myslel? Prozkoumejte ve dvojici obrázek a pak si o tom popovídáme.

Poznámka: Pokud kdykoli vidíme, že děti nevědí, co mají dělat, pomáháme jim otázkami, aby se mohly úkolu lépe zhostit. U tohoto obrázku by to například mohlo být:

Jak je velký přístav na ostrově? Mohou se návštěvníci rozejít po ostrově samostatně? Je z obrázku poznat, zda je to tam pro malého kluka zajímavé? Podle čeho se tak dá usoudit?

Bylo tam tolik lidí, co čekali na dračí show, že jsem vůbec nic neviděl.

Řekl jsem rodičům, že budu za chvíli zpátky.

- ▶ Jak si myslíte, že příběh bude pokračovat? Co by se asi mohlo ještě stát?

Náhle jsem uslyšel řev.

Drak!

A pak byl pryč. Nebo ne?

Poznámka: Vždy jsme nechaly nějakou dobu stránku na ITC tabuli otevřenou, aby si ji mohly děti prohlédnout a očima prozkoumat. Někdy jsme se zeptaly, co se asi stalo.

Co znamenají tyto dvě věty: A pak byl pryč. Nebo ne?

Moje rodiče ostrov Komodo zklamal.

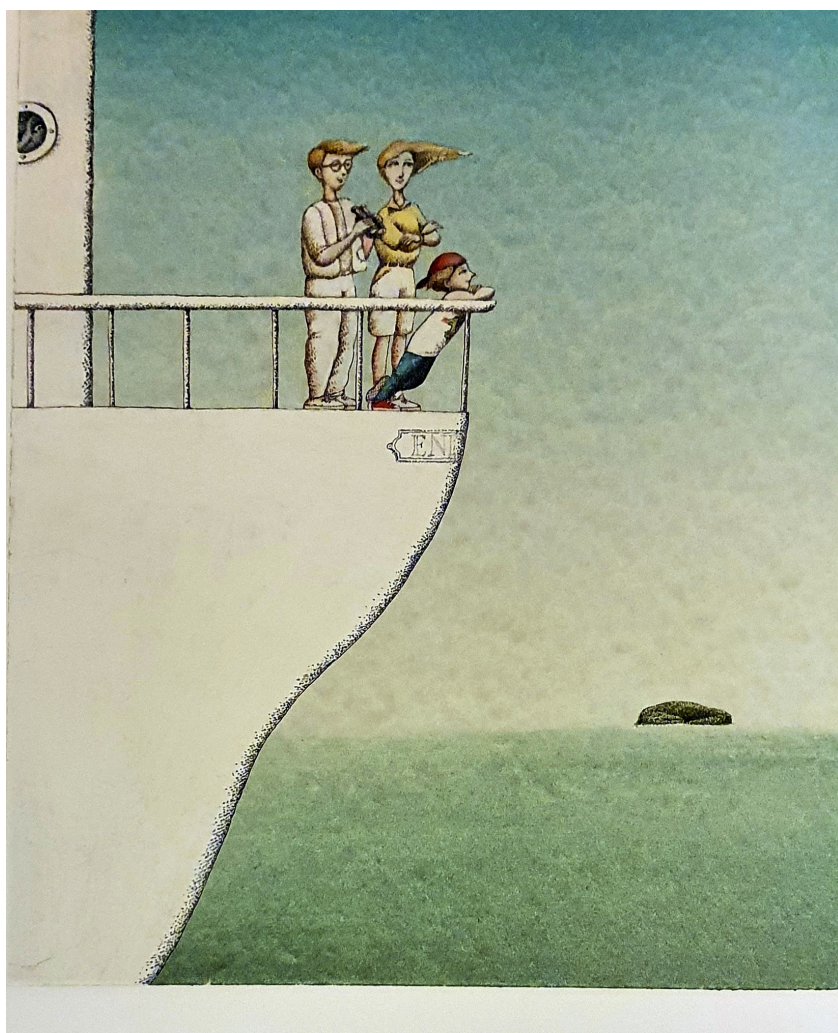
Já měl ale pocit, že to bylo nejlepší místo, kde jsem do té doby byl.

- ▶ Jak je možné, že rodiče byli zklamaní a Pěť byl tak nadšený?

Co bylo důležité udělat po čtení, ve fázi reflexe?

Květa a Markéta: Po dočtení jsme děti požádaly, aby si ve dvojici řekly:

- ▶ Jak se vám příběh líbil? Co se vám na něm líbilo?
- ▶ V čem byl příběh stejný a v čem jiný než ten váš, co jste vymyslely?

A také jsme všichni společně ve svých třídách sdíleli, co žáci postřehli a co je napadalo ke čtenářskému úkolu.

Jak Markéta rozšířila lekci o přírodovědné znalosti?

Shrnuli jsme si, jaké informace se žáci o varanu komodském z knihy dozvěděli, a poté jsem jim pustila ukázky dvou videí z youtube (*Poslední*

království draků; Velká zvířata: poslední obří 4) – vybrala jsem vždy části, které jsem vyhodnotila jako vhodné a pro naše téma důležité.

Následně jsem dětem položila otázku, v čem se videa shodovala s knihou a co jim z dnešního tématu utkvělo v hlavě.

[Zdroj: Sís, Petr: *Komodo*. Praha, Labyrint 2016. ISBN 978-80-86803-41-8.]

Kluk odnikud

Předmět: Český jazyk a literatura

Téma: Pocity malých kluků v cizí zemi

Ročník: 6.

Doba trvání: 2 vyučovací hodiny

Cíle:

- ▶ Žáci argumentují pro výběr černé ovce.
- ▶ Zamyslí se nad pocity cizinců v cizí zemi.
- ▶ Formulují svými slovy pocity, které prožívají hlavní postavy.
- ▶ Zamyslí se nad tím, jaké to je, když jsem v cizí zemi a neznám místní kulturní ani jiné zvyklosti.

Pro práci do hodiny literatury jsem si vybrala ukázky z knihy Katherine Marshové *Kluk odnikud*, která pojednává o dvou chlapcích, kteří jsou oba cizinci v Bruselu. Max je Američan, který neumí francouzsky a musí být v Bruselu, protože tam pracují rodiče. Ahmed je uprchlík ze Sýrie, který přišel o celou rodinu. V Bruselu není legálně a musí se schovávat.

EVOKACE

Použila jsem nápad Katky Šafránkové s figurkami z lega. Žáky jsem rozdělila do pěti skupin a každá skupina jich dostala několik. V každé sadě byla i jedna figurka neoriginální z Lidlů. Skupiny měly hledat pomocí metody *černá ovce*, která figurka k ostatním nepatří. Své rozhodnutí zdůvodňovaly. Měly hledat více řešení, protože jsem chtěla pracovat s tématem

jinakosti, ne jen vyčlenit figurku, která je na první pohled jiná.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ

Žákům jsem rozdala nakopírované texty z knihy *Kluk odnikud*. První popisuje Američana Maxe, který je první den ve francouzské škole, neumí francouzsky a nezná místní zvyklosti.

Druhá ukázka je popis Syřana Ahmeda, když se potká s Maxem a povídá mu o své víře a zvycích.

Ukázka číslo 1

„Ty budeš Mex Houvird,“ oslovila ho učitelka a otočila se k němu, když klusal kolem. Na zlo-mek vteřiny měl Max dojem, že se mu posmívá, záhy mu však došlo, že vyslovila jeho jméno se silným francouzským přízvukem. Zazubil se, ale pak si uvědomil, že se na něj madame Legrandová upřeně dívá, vůbec se neusmívá a čeká na odpověď. „Ano,“ řekl. Připadal si jako pitomec a dodal: „Qui.“ Dívka se silnými brýlemi a dlouhými tmavými vlasy, která stála před učitelkou, se kousla do rtu a sklopila oči. Max pochopil, že se dopustil chyby. „Qui, madame,“ pronesla madame Legrandová s důrazem na slovo *madame*. „Qui, madame,“ zopakoval po ní Max. Madame Legrandová sevřela rty, jako by zvažovala, zda je toto madame přijatelné. Max přemýšlel, jestli to budou

Kristýna Krečová,
FZŠ prof. Otokara
Chlupa, Praha 13

Ahmed si ve sklepe povídá s Maxem. Jaké pocity prožívá Ahmed?	Najdi v textu min. jeden důkaz pro své tvrzení.
Ahmed neví, jestli má Maxovi věřit a říct mu o islámském náboženství, cítí se trochu smutně, protože si myslí a ví, že Max o muslimech nic neví. Ahmed se cítil smutně, protože mluvil o svém otci, kterého už asi nikdy neuvidí. Ahmed se cítil smutně, protože vysvětloval Maxovi o jeho kultuře na, které měl smutné vzpomínky.	„Ty jsi muslim, že jo?“ „Co to je?“ „Já toho o muslimech moc nevím,“ přiznal Max.

donekonečna opakovat jako v nějaké legrační loutkové hře. K Maxově úlevě však zazvonilo a madame Legrandová mu naznačila, aby se zařadil k ostatním, a odvedla všechny žáky dovnitř.

První hodina vyučování utekla rychle, protože všichni si víceméně jen vybalovali nové školní potřeby a rovnali si je na lavici...

...Velký kluk za ním vydal zvuk mezi uchechtnutím a odfrknutím, ale Max na něj ani nestačil vrhnout nevraživý pohled. Inkoust se rozlil všude. Pak se snažil osušit si prsty do své modré oxfordské košile a za chvíli ji měl plnou velkých skvrn. Otíral si ruce o papír, jenže teď už měl inkoust úplně všude, i za nehty a mezi prsty.

Max se přihlásil. Madame Legrandová, která stále psala na tabuli, ho však neviděla. Cítil, jak mu po tváři stéká čůrek potu, a otřel si ho. Až pozdě si uvědomil, že teď už má inkoust nejspíš i na obličej. Naštěstí věděl, co říct. „Excusez-moi.“ Madame Legrandová se otočila s pohledem, který jako by říkal: *Jak se opovažuješ mě přerušovat!* „Qu est la toilette?“ Max si vzpomněl na rozhovor před vyučováním a dodal: „Madame.“ Madame Legrandová měla k danému tématu očividně mnoho na srdci. Max si byl poměrně jistý, že její zanícená odpověď nebyla jen prosté „jdi doleva a pak zahni doprava“. Bohužel nerozuměl ani slovo, takže když domluvila, otázku zopakoval.

„Qu est la toilette, madame?“ Velký kluk za ním se teď smál ještě víc. Max by se nejraději otočil a kopl ho.

Madame Legrandová si zhluboka povzdechla. „Qu sont les toilettes?“ opravila ho. A pak dodala: „Na konci chodby.“ Jednoduše anglicky. Mluvila sice se silným přízvukem, ale naprosto správně. Maxe její znalost angličtiny nepotěšila. Spíš si připadal jako ještě větší pitomec.

(Kluk odnikud, s. 28–30)

Ukázka číslo 2

Ahmed Maxe doprovodil ke dvířkům. Když je otevřel, všiml si, že Max má levou polovinu nosu zarudlou. „Co se stalo?“ zeptal se Ahmed a ukázal na chlapcův nos. „Zakopl jsem, nic zvláštního.“ Max pokrčil rameny a uhnul pohledem. Ahmed jeho lež prokoukl. Nicméně ho to uklidnilo: takže Max už o světě také ví své.

Ahmed vyšel za Maxem kolem krabic až do chodby, ale v polovině cesty se Max zastavil a otočil se. „Ty jsi muslim, že jo?“ Ahmed zůstal stát jako přimražený. Podle toho, jak Max otázku položil, poznal, že už si odpověď domyslel. Tak proč chtěl, aby to Ahmed vyslovil? Sevřel se mu žaludek. Max určitě pochybuje, jestli mu má pomáhat, jestli má pomáhat muslimovi. Nejspíš se bojí, že je Ahmed terorista. Ale Ahmed nemohl lhát, ne o tomhle. „Jo,“ přiznal. „To proto já nejím maso. Maso musí být *halál*.“ – „Co to je?“ – „Halál je muslimské pravidlo, jak zabít zvíře.“ – „Já toho o muslimech moc nevím,“ přiznal Max. Ahmeda napadlo, jestli o nich Max vůbec něco ví – nejspíš si myslí, že islám je náboženství hlásající násilí, jehož jediným smyslem jsou útoky na všechny, kdo nejsou muslimové. Kéž by mohl Maxovi

vyprávět, jak ho otec brával s sebou, když chodil rozdávat chudým rýži a cukr, a jak ho poučoval o významu dobročinnosti, která je jedním z pilířů jejich náboženství. Ale připadalo mu, že Maxovi o tátovi říct nemůže – ještě ne. „V islámu moc důležité pomáhat chudým a cizincům. Náš prorok Mohamed říkat, že nejlepší muslimové jsou užiteční pro ostatní. To je v naší svaté knize, v koránu, a to je slovo boha odhalené Mohamedovi.“ Max přikývl a tvářil se zamyšleně. „Já v boha vlastně nevěřím. Ale občas si myslím, že někdo v něj věřit potřebuje.“ Ahmedovi se sevřelo hrdlo a bál se, že by se mohl rozplakat. Takže se jen odvrátil a zašeptal: „Dobrou noc.“

(*Kluk odnikud*, s. 96–97)

Žáci dostali ke čtení pracovní list, do kterého zaznamenávali pocity obou chlapců a důkazy z textu (citáty z textu).

REFLEXE

Sdílení výsledků práce ve dvojicích, společné sdílení pocitů, jak se chlapci cítí a proč se tak cítí.

Reflexe učitele

Při evokaci žáci objevili ve figurkách rozdíly, které jsem vůbec netušila, že tam mohou najít. Někteří figurky i rozebrali. Kromě figurky z Lidlu žáci označili za černou ovci například figurku s pokrývkou hlavy, figurku, jež měla dva obličaje, figurku, která měla dlouhé nebo netradičně barevné vlasy.

U reflexe mě překvapilo, jak se žáci málo roze-psali. V ukázkách jsou zachyceny různé pocity – strach, trapnost, nejistota. Někteří žáci však pocity shrnuli do věty: „*Max se cítí špatně.*“ Proto jsme společně rozebírali, co všechno se vlastně skrývá pod označením „*cítit se špatně*“. A také proto nedošlo na poslední zamýšlenou aktivitu k reflexi. Chtěla jsem využít karty ze hry *Dixit* a vyzvat žáky, aby si vybrali kartu, která by odpovídala náladě, pocitům některého z kluků. Následně by žáci vysvětlili, proč si tuto kartu vybrali. Na tuto činnost ale nedošlo.

[Zdroj: MARSHOVÁ, Katherine: *Kluk odnikud*. Přeložila Petra Johana Poncarová. Praha, Argo 2019. ISBN 978-80-257-2859-8.]

Max je poprvé v belgické škole.
Jaké pocity prožívá?

Najdi v textu nejméně jeden důkaz
pro své tvrzení.

Ahmed si ve sklepě povídá s Maxem.
Jaké pocity prožívá Ahmed?

Najdi v textu nejméně jeden důkaz
pro své tvrzení.

Pandemické okénko

Jana Zajícová,
ZŠ Trnka, Dobříš

„Jak se používá jamboard?“
 „Kde najdu ten tutorial k padletu?“
 „Dáme termín odevzdání pro děti v den zadání, nebo až na konci týdne?“
 „Jak to, že tu poradu v google kalendáři nevidím?“
 „Ach jo, Petr to zase nevložil do ‚učebny‘.“
 „Jak používáte chat v meetu?“

Otázky, otázky, otázky. Učitelům víří hlavou a otazníky poletují všude kolem jako malí bavorští motýli. Podzimní pandemie s distanční výukou nás zastihla. Jaké nás zastihla? Připravené. Nepřipravené. Unavené. Odpočaté. S novou třídou. Se starou třídou. S IT dovednostmi. Bez nich. Každý si dosadte své přívlastky. Prostě je tu a my se s ní musíme popasovat.

Má mnoho aspektů a já se chci věnovat jednomu z nich. Chci psát o tom, co je naším posláním. Jsme učitelé. Záleží nám na dětech, které jsou nám denně svěřovány. Učíme je, vzděláváme je. Bez nadsázky tvoříme budoucnost tohoto národa. Jak být učitelem na podzim 2020? A jak se z toho nezbláznit? Snažím se rozmotat klubko svých myšlenek. A soukám jednotlivé nitě...

Když jsem na jaře 2020 četla a poslouchala rady a zkušenosti kolegů, často se opakoval termín well-being (osobní pohoda). Někdy se příliš často soustředíme na jednotlivé distanční nástroje (padlet, whiteboard, sdílený dokument v google drive...) a je určitě skvělé je ovládat. Nicméně nejprve se zapálený a pracovitý učitel potřebuje postarat sám o sebe. Potřebuje napočítat do deseti, dýchat zhluboka a říct si, že to zvládne. Já si potřebuji jít ráno zaběhat a večer si dát sklenku červeného. Dívat se na film a u toho plést deku. Upéct koláč a večer číst svým dětem *Harryho Pottera*. Potřebuji si zavolat s kolegy a říct si, jak se máme. Potřebuji si zatelefonovat s kamarádkou a probrat poslední modely módní značky Atomrat. Potřebuji mít na stole krásnou květinu. Starám se sama o sebe. Potom mám rezervoár, ze kterého

rozdávám svým žákům a kolegům. Mám z čeho brát. O balanc mezi profesním a osobním životem bojujeme dnes a denně. Teď je to ještě důležitější než kdy dřív.

„Jano, co si myslíš o situaci ve vládě?“
 „Aha, teď už vím, proč máme odevzdávat práce v den zadání.“
 „Moje mamka čeká miminko.“
 „Mně se na té obrazovce všechno zmenšilo.“
 „Fakt mě štve, že nemůžeme chodit do školy!“

Prioritou se pro mne stala i duševní pohoda žáků. Jednou týdně mluvíme v třídnické hodině o jejich radostech, zápasech, povinnostech, smutcích. Využívám rozdělení do skupin v on-line¹ a nechávám je povídat si o tom, jak si organizují školní práci². I děti mají své výzvy. I na ně dopadá tíha doby. Stejně jako ve třídě i teď nejsou vztahy nadstavba, ale základ snažení jménem vzdělávání. A je mou prací i v tomto scénáři vztahy budovat a zařazovat aktivity, které vztahy podporují.³

¹ Tzv. *breakout rooms*, jde o doplněk *chrome* a umožňuje rozdělit děti při on-line hodině do jednotlivých skupin. Neobjevila jsem český tutorial, jen anglický.

² Reflexi jsme se žáky věnovali hodně času už při prezenční výuce. Děti tento formát znají a jsou zvyklé s ním pracovat. Zároveň jsme pracovali dlouhodobě a soustavně na vztazích ve třídě, které zaručují bezpečné prostředí a děti se nebojí mluvit před sebou o svých názorech a postojích. Teď jsme jen převedli mluvení tváří v tvář na mluvení přes obrazovku.

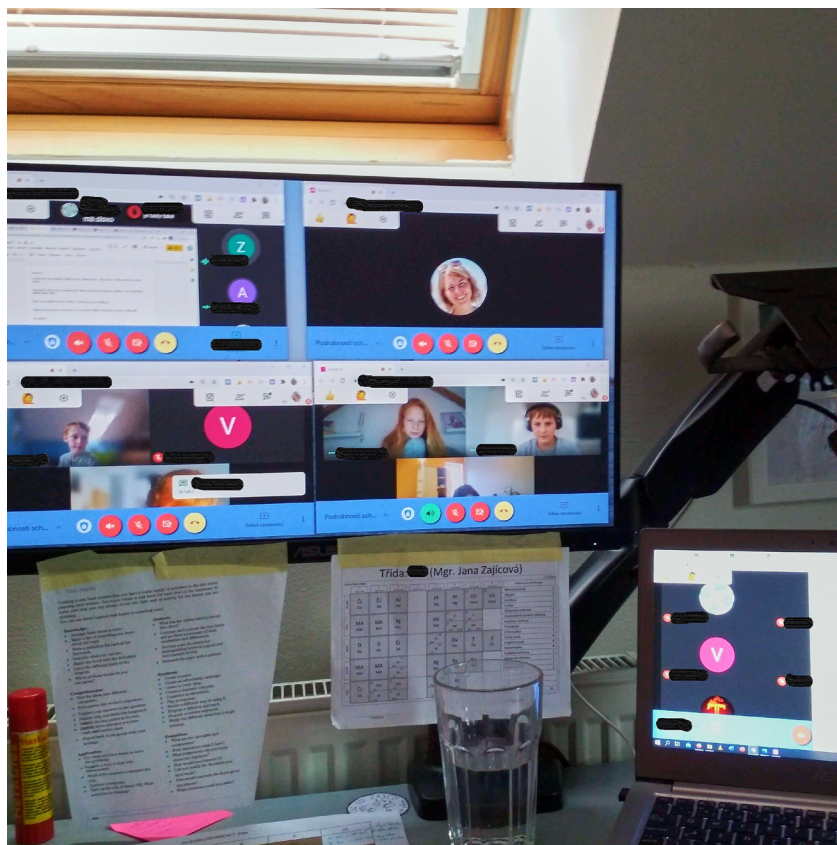
³ S dětmi někdy věnujeme část on-line třídní hodiny hraní on-line her. Například *gartic.io*, kde jedno dítě kreslí obrázek a ostatní hádají, o co jde. Kolega muzikant hru využil na zopakování hudebních pojmů. Další hrou může být *ledolamka* s názvem *Na dosah*. Děti mají zapnuté kamery a nemohou vstávat ze židle. Postupně učitel říká jednotlivé věci a dá limit 10 vteřin. Do té doby musí dítě tuto věc najít ve svém okolí a ukázat na kameru (tužka, kniha, hrnek, kostka z lega...). Můžete využít hru *Pošli propisku*. Pravidelně věnujeme čas tomu, jak se každý z nás má. Pro tuto aktivitu lze využít *mentimeter*. Děti mohou odpovídat na otázku: *Co se mi tento týden dařilo?* Já

Co mi pomáhá být distančním učitelem? Jednoznačně zkušenosti z jara. Umíme učit synchronně i asynchronně. Umíme vést setkání on-line přes meet. Využíváme google classroom a další možnosti google. Dokážeme vést porady přes obrazovky počítačů. Pomáhá mi tým učitelů ve škole a vzájemná pospolitost. Mohu číst články jiných učitelů o tom, jaké IT nástroje využívají, a mohu se je učit. Pokud už to jiný učitel vyzkoušel, mohu se do toho také pustit. Naučila jsem se díky svým kolegům používat padlet, hyperdoc, google formuláře. Nejen technicky, ale i pedagogicky a účinně. Vzájemně si sdílíme materiály a inspirujeme se. Napadlo by mě v březnu 2020, že si takto rozšířím své profesní portfolio? Ne!

Umíme naše žáky vyslechnout, povzbudit, motivovat, dávat jim zpětnou vazbu, vzdělávat je ve škole tváří v tvář. Teď se učíme, jak to dělat on-line na dálku. Zjišťuji, že není možné zachovat kvantitu akademické náplně učiva a přitom ještě rozvíjet dovednosti a postoje. Snažím se přijít na to, co je teď to důležité. Co je to, co mám a chci učit v omezeném čase on-line setkání a v omezeném prostoru google učebny? Kladu si otázky po smyslu a cíli vzdělávacího procesu. Dám prostor reflexi po on-line hodině⁴ angličtiny nebo tam vmáčknu ještě vysvětlení jednoho gramatického jevu? Povedu s dětmi lekci o tom, jak si organizovat čas, nebo udělám lekci o Spartě a Athénách? Zjistím, jaký denní rytmus mají děti v distančním vzdělávání, abych jim pomohla plnit všechny úkoly včas, nebo budeme trénovat slovní druhy? Co

sdílím svou obrazovku, kde hned všichni vidí slovní mraky a tím pádem si čtou všichni, co napsali ti ostatní. Poté 3–4 děti dostanou slovo, aby okomentovaly výroky ostatních (*Překvapilo tě něco? Souzníš s postřehem někoho jiného? Inspirovalo tě něco?*). Další aktivitou na podporu vzájemných vztahů je práce v breakout rooms, kde děti pracují v on-line prostoru synchronně ve skupinách.

⁴ Reflektivní otázka může být jednoduchá a mám ji vždy připravenou dopředu. Je pevnou součástí mé každé přípravy. Často využívám reflektivní karty od JOB: *Co mě dnes občerstvilo? Co se na mne přilepilo? Co bych radši vymazal? Co jsem se dnes naučil?* Reflektivní otázky zvědomují dětem, co a proč se učí, a pomáhají k přebírání odpovědnosti za jejich vlastní rozvoj. Já jsem při hledání různých nástrojů pro distanční výuku hodně našla na webové stránce: <https://www.cultofpedagogy.com/>. Doporučuji začít prolistovávat v březnu 2020. Jedná se o americký web, nicméně situace je tam hodně podobná té naší.

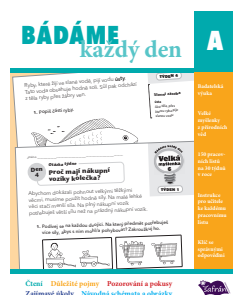

vyberu? I tady se snažím o balanc a rovnováhu mezi vědomostmi, dovednostmi a postoji.

Přemýšlím o tom, co mi tato doba dává. Dává mi vůbec něco? Poctivě si musím odpovědět, že ano. Posunula jsem se v používání IT tak, jak bych to v běžném provozu nezvládla ani za tři roky. Hyperdoc, padlet i on-line učebnu už budu umět používat navždy a využiji je i v prezenční výuce. Díky větší individualizaci a e-mailové komunikaci jsem se o některých svých žácích dozvěděla to, co by mi ve třídě uniklo. Zjistila jsem, že se mi vyplatilo učit děti samostatnosti a schopnosti si poradit, vyplatilo se pracovat na vztazích ve třídě. Žáci se sami scházejí v on-line prostoru a učí se spolu. Pomáhají si. Dokážou pracovat ve skupinách on-line. Naučila jsem se ještě více spolupracovat s rodiči a považovat je za důležité ve vzdělávacím procesu. Ptám se na jejich názor, společně hledáme cesty, jak děti přivést k plnění úkolů. A také jsem si znovu připomněla, že „bez práce nejsou koláče“. Nemohou čekat výsledky, pokud nevloží své úsilí, energii a čas. Ani v distanční výuce.

Podzim 2020 přináší obavy, výzvy, ale i přínosy pro naši práci. Nezbyvá nic jiného než „to“ zvládnout. Věřím, že to bude se ctí a hlavou vztyčenou. Vždyť jsme učitelé!

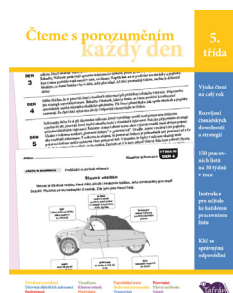
Novinky Nakladatelství Šafrán

Bádáme každý den (A)

V této publikaci najdete šest velkých myšlenek z přírodních věd rozpracovaných do 150 pracovních listů, z nichž každý obsahuje krátký text, návodné obrázky a zajímavé úkoly pro žáky na 1. stupni. Žáci se zabývají velkými myšlenkami (např.: V každém ročním období je jiné počasí. – Rostliny a zvířata žijí na mnoha různých místech.). Jejich platnost prozkoumávají pomocí zásadních otázek. V publikaci jsou zastoupena témata z fyziky (kupř. účinky síly), přírodopisu (podmínky k životu) i zeměpisu (pohyb planety Země). Žáci si prostřednictvím pracovních listů, pokusů a pozorování budují základy pro pozdější studium.

Ke každému dni jsou v publikaci instrukce pro učitele – metodická podpora s vysvětlením, jak žákům přiblížit témata z fyziky i přírodovědy, s nápady, jak výuku oživit a jak ji obohatit o jednoduché pokusy. Správné odpovědi na otázky a zadání naleznete v klíči.

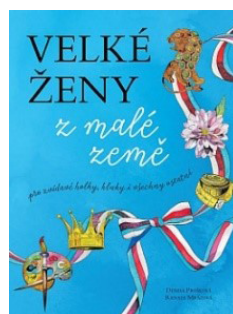
Čteme s porozuměním každý den, 5. třída

V knize najdete 150 pracovních listů, z nichž každý obsahuje krátký podnětný text pro pátky a sadu otázek rozvíjejících porozumění textu. Otázky s výběrem odpovědí míří na čtenářské dovednosti (např. vysuzování, rozpoznání příčiny a následku, odhalení záměru autora), otevřené otázky rozvíjejí čtenářské strategie (kupř. sledování porozumění, kladení otázek, vizualizace). Ke každému dni jsou v publikaci instrukce pro učitele – metodická podpora, která vám usnadní přípravu na výuku. Správné odpovědi na otázky a zadání naleznete v klíči.

K vydání chystáme také dvě další zajímavé publikace:

- *Čteme a píšeme naučné texty, 5. třída*
- *Dílna čtení se sadou otázek od Kateřiny Sládkové*

Do knihovny

Renata Mrázová, Denisa Prošková:

Velké ženy z malé země

Vydala Renata Mrázová, Praha 2019

Kniha plná krásných ilustrací je zřetelně napsána pro děti, avšak je to milé a obohacující čtení i pro dospělé. Z každé strany na nás dýchne jedna krásná žena, která je s naší vlastní pevně spjata. Spojení je velmi různorodé, týká se sportu, vaření, politiky, umění, vědy i cestování. Některé ženy jsou téměř notoricky známé, o některých se čtenář možná dozví z této

knížky poprvé. Autorky o každé ženě napsaly příjemným způsobem velmi hezké povídky, které se čte skoro jako pohádka. Hodně přitom myslely na děti, takže v textu čtenáře seznamují nejen s dětstvím oněch třiatřiceti žen a někdy strastiplnou životní cestou, ale zároveň průběžně stručně vysvětlují pojmy, s kterými se dnešní mladí setkávají málokdy, nebo naopak docela často, ale přesto jim nemusí tak úplně rozumět. Častokrát používají slovo holčička, aby si mladá čtenářka uvědomila, že každá

slavná žena byla kdysi malá, stejně jako ta, která o ní právě teď čte. Na konci můžeme stejně příjemné povídání číst i o autorkách. V závěru jsou vyjmenovány knihy, jež pročetly, a zdroje, z kterých čerpaly, aby pak mohly o ženách toto všechno napsat. Kniha je v pevné vazbě s hezkými barevnými portréty a dalšími krásnými ilustracemi na kvalitním papíru, takže i provedením kniha vzdává hold všem ženám, o nichž je uvnitř psáno.

Nikola Hoření: *Kéž by!*

Nakladatelství Bylo nebylo, Praha 2016

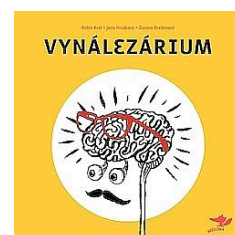
Autorka tuto knížku vlastně nenapsala, neboť knížka nemá slova, jen obrázky. Ale ty jsou! Na třinácti dvoustranách můžeme spolu s dětmi vymýšlet třináct příběhů. Vlevo lze z klasické, vlastně jen tříbarevné kresby „vyčíst“ začátek příběhu a protější oválné „animované okénko“ nabídne pohyblivý obrázek, v němž můžeme vysledovat pokračování. Některý povahový typ bude pátrat, jak je to vlastně uděláno, že se to hýbe. Možná nehtem nadzvedne list a nahlédne pod plastovou fólii. Uvidí pak jen řadu svislých čar, v nichž se tak trochu dá něco zahlédnout, avšak konečný efekt v pruhovaném okénku je docílen pohybem stránky při otočení dalšího listu. Taková kniha tu ještě nebyla. Je to skoro kouzelná knížka. Koho neodradí její vysoká cena, užije si s dětmi u ní hodně zábavy.

Robin Král: *Vynálezárium*

Nakladatelství Běžíliška, Praha 2015

Knížka s pevnou, velmi výraznou obálkou přitáhne oči i svým názvem, který však může člověka zmást. Pod obrázkem si lehce představí vědce a těší se na... a pak, po nahlédnutí do obsahu je zcela zklamán. Najde tu deset slov a hned první ho odradí, protože o baladě se učil v hodinách literatury, a to ho zrovna moc nebavilo. A ta další slova! Gazel! Balata! Rispet! V té chvíli už knížku zavírá a neví, že se právě ochudil o báječný zážitek ze spojení literatury a vědy. Svědčí o tom i podtitul, který se však nachází až na třetí straně knižního bloku: zaručeně pravdivé příběhy vynálezů zpracované podle deseti básnických receptur. Pod nezvyklými názvy se skrývají nejen zajímavé způsoby básnického zpracování jakýchkoli námětů, ale tady jde především o veršované opěvování lidských vynálezů, jež nás obohatily o rychlejší dopravu věcí, lidí i zvuků, o lepší vybavení pro

sportovce i milovníky hudby, o další gurmánský zážitek i o nebývalé pohodlí a další dobrou zábavu. Gazelem jsou tu opěvována sluchátka, balatou dynamit a šachy, rispetem eskalátor, hromosvod a inkubátor. Autor si veršované pohrál i s rentgenem, elektrárnou a žárovkou, úsměvně nám kaligramem přiblížil pěstní klín, obloukovou pilu i sériovou výrobu, malebně si poradil také s kompasem a majákem. V limeriku zmiňuje Gutenberga, Teslu, Křížíka i Archimeda. Zkouší naši čtenářskou schopnost číst zprava doleva (lze si ovšem vypomoci zrcadlem) a často podněcuje k dalšímu zjišťování, například může někoho zajímat, jak je to s vynálezem zipu. Za každou žlutou dvoustranou čteme popis jedné z deseti básnických forem. Tyto odstavce mohou čtenáře skoro odradit, ale když otočí na další stránku a začte se do veršů, je mu hned jasněji a skoro se zdá, že by to dovedl taky. Básnění a matematika mají něco společného. O tom svědčí i nutnost počítání, které vysvítá z popisů těchto básnických forem, a potvrdí to i předposlední báseň o kalkulačce vyvedená v trioletu. Kromě básniček, které se tak příjemně čtou, je kniha bohatá také ilustracemi a i ony jsou vtipné a nápadité a výborně doplňují verše. Mnohé mne rozesmály. Graficky je to všechno výborně sestaveno v jednoduší celek, který je opravdu příjemné vzít do rukou, listovat jím, číst a dívat se. Jen mě mrzí, že se i zde objevuje chyba v psaní slova anebo, které si v nové době tolik lidí zvyklo psát jako slova dvě. Pokud si pořídíte tuto knížku, budete mít v rukou opravdu ojedinělou básnickou sbírku. Vedle známých forem, jako jsou balada, sonet a snad i kaligram, limerik a rondel, nabízejí se zde výrazy, jež mnozí nejspíš neznají. Některá slova jsou natolik neznámá, že jsou těžko k nalezení i na internetu. Kupříkladu pod pojmem pantum najdeme jen kalhoty nebo název společnosti vyrábějící tiskárny. Teprve trocha pátrání ve wikipedii poskytne jakousi představu, kterou právě tato kniha báječně ujasní a rozšíří o další zážitek. Například pantum o telegrafu je vyzývavě zakončeno strofou v morseovce. Kniha je prý určena dětem a mládeži. S tím nesouhlasím, osobně bych ji doporučila spíše vzdělaným dospělým, kteří dokážou tuto knihu číst s dětmi a odpovídat na dotazy či doplňovat samozřejmé nedostatky ve vědění. Ocenit ji mohou leda milovníci básnění vůbec. Také učitelé češtiny. A ti kreativní z ní jistě dovedou vytěžit pro své studenty lekci, v níž by jejich

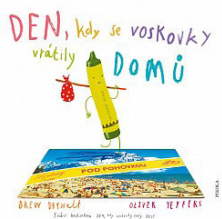

svěřenci poznali, že podobného básnění jsou také schopni. Každá básnická forma je tu samozřejmě náležitě vysvětlena a popsána, ale právě příklady, s kterými si autor tak pěkně pohrál, dělají tuto knihu jedinečnou.

**Jiří Dvořák: *Bydlíme*
Nakladatelství Baobab, Praha 2018**

Tenká ohebná knížka s průsvitným přebalem, či vlastně obalem, pod kterým se na přední straně obálky skrývá červená a na zadní straně zelená fólie, kterou je třeba vyjmout, protože dobře poslouží při prohlížení i čtení. Text i obrázky v celé knížce jsou totiž jen dvoubarevné – červené a zelené, a obojí se čte nebo prohlíží s fólií lépe, neboť z původního zmatku zelených a červených čar najednou vyvstane přesně to, co má čtenář pořádně vidět, a také text je významně zvýrazněn a lépe se čte. Červenou fólií ve tvaru dubového listu si prohlédneme příbytky živočichů, zelená fólie má tvar otesaného kamene a je jasné, co skrze ni budeme studovat. Přestože text je sám o sobě také poutavý, tyto náležitosti činí knihu ještě o něco lákavější. Autor nás seznamuje s různými způsoby bydlení, a to v říši lidí i živočichů. Autor a ilustrátorka Daniela Olejníková tak činí graficky zajímavě na první pohled chaotickým pronikáním dvou, vždy nějakým způsobem podobných obydlí předkládaných zároveň na obou protilehlých stranách. Nabízejí tak porovnání termitů a lidských hradů, srovnání mraveniště s městem nebo kolonie tučňáků s panelákem. Prozkoumávají odlišnosti mezi soužitím raka se sasankou a dvou rodin ve dvojdomku. Jaký že příbytek vlastně vymysleli lidé? Zámek se zahradami? Podívejte se, co umí lemčík. Skalní jeskyně? Seznamte se s bydlením vlhy. Takže se dá říci, že všechno stavitelství jsme vlastně odkoukali od přírody.

jsou to oni, kdo drží primát. Knihu v pevné vazbě s tuhými listy se vyplatí otevřít nejprve úplně vzadu, kde se nachází pouzdro se složeným plakátem. Ten je dobré rozložit a kochat se pohledem na všechna vejce, o nichž bude uvnitř knihy řeč. Dvacet je jich totiž vyobrazeno přímo v reálné velikosti, pět jich bylo třeba zvětšit pětkrát, a zbytek dokonce desetkrát, aby bylo na co se dívat. Víme, že labuť má vejce velká, vyrovná se jí jen kivi, albatros a tučňák, ale trumfne ji kasuár, jehož vejce jsou asi nejkrásnější. Ovšem velikostí vyhrává vejce pštrosí – samozřejmě, když ho snáší stopadesátikilový a někdy skoro třímetrový obr. Celá kniha je barevná, pestrá, vlastně tu nenajdete žádnou bílou stránku. Dozvíme se, kolik kdo snese vajec a kolikrát do roka, jak jsou velká, jak dlouho musí být zahřívána a kdo se o ně stará. Každému živočichovi je věnována celá dvoustrana, texty v úsporných kapitolkách jsou doplněny mnohými barevnými obrázky i dalšími drobnými zajímavostmi, které prozradí také něco o rodině, mláďatech i prostředí, v kterém žijí.

**Drew Daywalt:
Den, kdy se voskovky vrátily domů
Euromedia Group (Pikola), Praha 2019**

Čtvercová kniha většího formátu se dobře bere do rukou, když se do ní díváte zároveň s dítětem. Při čtení se společně velmi dobře pobavíte, neboť voskovky, ke kterým se Toník chová ledabyle a často je někde zapomene, už toho mají dost a každá mu napíše pohlednici s výčitkou a připomenutím, kde ji Toník zanechal a co musela vytrpět. Zvláště nás může rozhořčit neblahá zkušenost hnědé voskovky. Zprávy většinou končí prosbou, aby se pro ně Toník vrátil, vysvobodil je a uklidil. Toník to nakonec opravdu vyřeší ke spokojenosti všech zúčastněných. Děti z toho mají poučení, že je třeba se o své věci starat a vracet je na místo, které jim přísluší. Děti, jež už umí psát a jsou dostatečně kreativní, což většinou bývají, se mohou inspirovat. Mají tu hezké předlohy, jak správně psát na pohlednici. Jako náдавkem se mohou se svými rodiči pustit do zeměpisného bádání, kudy to vlastně růžová neonka putovala. Některé může zaujmout zmínka o knížce o pirátech a jiné se mohou pustit do sbírání pohlednic z různých koutů světa. Za úvahu by patrně stálo seznámit se i s předchozí knížkou: *Den, kdy voskovky řekly DOST*.

**Eva Bártová, Markéta Nováková,
Blanka Sedláková: *Všechno o vejci*
Pro Albatros připravilo nakladatelství
B4U Publishing, Praha 2019**

Co bylo dřív? Slepice, nebo vejce? O to se dohadují ledasjaké mozky, ale obecně se uznává, že vejcem začíná nový život. Skrývá se v něm neuvěřitelná síla. Je to vlastně obdoba rostlinného semínka. Bude zajímavé se na ně podívat podrobněji a tato kniha nabízí k prozkoumání přesně třicet živočichů, kteří snášejí vejce. Je nám jasné, že to není jen výsada ptáků, i když